De herkomst van een stuk vlees is veelal te achterhalen tot de boerderij. Tracering tot op het niveau van het individuele dier is meestal niet mogelijk.

Een internationale vergelijking

Traceerbaarheid in de vleesketen

Traceerbaarheid staat volop in de belangstelling. De stand van zaken in de vleesketen in een aantal spraakmakende landen laat zien dat goede voorbeelden bestaan. Toch valt nog veel te verbeteren aan informatie-uitwisseling in ketens.

Een rondje langs vleesketens in Europa, Australië en de Verenigde Staten leert dat er, op enkele goede voorbeelden na, nog weinig sprake is van ketensamenwerking en ketentransparantie. Schakels in de keten hebben veelal onvoldoende inzicht in de processen, producten en productiemiddelen van andere schakels. Ketentraceerbaarheid bestaat in elk land maar in een beperkt aantal gevallen. Veel bedrijven hebben een groot aantal wisselende afnemers en aanbieders, die zich vaak in meerdere landen bevinden. Tussen de schakels vindt weinig informatieuitwisseling plaats. Vooral de koppeling met de schakels voor de boerderij, zoals mengvoederproducenten, is nog zeer beperkt.

Drijfveren

Verbetering van de traceerbaarheid vraagt om stevige aanpassingen in bedrijfsprocessen en ketenorganisatie. Investeren in traceerbaarheid is een afweging van kosten/baten en risico's (zie figuur). Implementeren van maatregelen uitsluitend gericht op traceerbaarheid gebeurt alleen bij dwingende verplichtingen vanuit wetgeving, grote afnemers of verzekeraars of als de kans op incidenten met gevolgschade zeer groot is.

Enkele rundvleesketens zijn aan het experimenteren met DNA-tracering tot op het individuele dier

Wetgeving blijkt in alle landen een belangrijke motor voor traceerbaarheid. De normen zijn in Europa verreweg het scherpst. Na de recente constatering van BSE in Canada gaan ook de VS meer nadruk leggen op traceerbaarheid. Binnenkort wordt daar een nieuwe wet aangenomen, vergelijkbaar met de General Food Law, waarin is vastgelegd dat bedrijven per zomer 2004 een zekere mate van traceerbaarheid moeten hanteren.

Retailers stellen vaak additionele eisen (zie Global Food Safety Initiative), vooral in landen waar recentelijk een crisis of grote recall heeft plaats gevonden. De Britse retail stelt de hoogste eisen aan voedselveiligheid en traceerbaarheid, zoals bijvoorbeeld in Tesco's Code of Practice. Landen die veel exporteren naar deze retailers, zoals Australië, conformeren zich aan deze normen.

Integrale benadering

Veel bedrijven in vleesketens richten zich nog primair op preventie. Met certificeringen voor GMP, HACCP en/of ISO wordt de voedselveiligheid op bedrijfsniveau gewaarborgd. Praktisch al deze systemen stellen eisen aan de traceerbaarheid van producten. Ze zijn echter niet gericht op snel en nauwkeurig traceren van het product door de keten, maar op het borgen van het certificaat of merk. Ook zijn kwaliteitszorgsystemen meestal beperkt tot een of enkele schakels, waardoor ketentransparantie verre van geregeld is.

Bedrijven die actief bezig zijn met traceerbaarheid, doen dit vrijwel altijd als onderdeel van een breder verbeteringstraject. Doelen kunnen zijn: logistieke efficiency, kwaliteitsverbetering en -borging en de communicatie daarvan. In meerdere landen bestaan kleinschalige initiatieven gericht op dierenwelzijn en communicatie met de consument. Zo is bij aankoop van een stuk vlees bijvoorbeeld te achterhalen van welke boerderij het betreffende dier komt en welke maatregelen voor voedselveiligheid en dierenwelzijn daar gelden. Meestal gaat het hier om de algemene bedrijfskenmerken. Tracering op het niveau van het individuele dier is meestal niet mogelijk. Voorbeelden zijn Peter's Farm in Nederland (www.petersfarm.com), Spoormans in België (www.spoormans.com), Soviba in

Frankrijk (www.soviba.fr), Graig Farm Organics in de UK (www.graigfarm.co.uk) en binnenkort de vleesverwerker Swift & Co in de VS (www.veriprime.com). Of deze vorm van tracering en certificatie ook in de markt (bij consument en retail) een meerprijs oplevert, is nog onbeslist.

Best practices

Bij de vleesketens in Europa, de VS en Australië is de identificatie en registratie van levend vee geregeld via oorlabels en dierpaspoorten. Het grootste probleem is de integriteit, volledigheid en betrouwbaarheid van de gegevens. Daarom werkt men internationaal aan een volledig elektronisch identificatiesysteem (het IDEA-project, zie http://idea.jrc.it/).

In Nederland, België, Duitsland, Denemarken en Australië zijn ketens aanwezig die voorlopen op het gebied van ketentraceerbaarheid. Deze ketens trachten met extra maatregelen hun marktpositie en imago te verbeteren en de marge te vergroten (zie kader). Ook in andere landen ontstaan steeds meer initiatieven om traceringsystemen op te zetten, al zijn veel bedrijven nog afwachtend.

De 'best practices' zijn geïntegreerde of sterk gecoördineerde ketens. Dit zijn bedrijven die de voedselketen van veehouder tot retail aansturen, zorgen voor een geïntegreerd kwaliteitszorgsysteem en duidelijke afspraken kunnen maken over identificatiestandaarden en registratie van materialen en producten.

De meeste best practices kunnen hun producten binnen 24 uur traceren door het grootste deel van de keten via een centrale database die informatie betrekt van lokale systemen van deelnemende bedrijven. De eenheid tot waar men terug kan traceren is meestal een levering van een boerderij. Enkele rundvleesketens, en in mindere mate varkensvleesketens, zijn aan het experimenteren met DNA-tracering tot op het individuele dier. Voorbeelden zijn het Animal Trust Initiative in Duitsland (www.generatio.com), Maple Leaf Foods in Canada (www.mapleleaf.com) en de alliantie tussen Stockyard en OBE Beef in Australië (www.obebeef.com.au).

Reactief of proactief?

Hoewel er internationaal goede voorbeelden zijn van traceerbaarheid, staan nog veel bedrijven afwachtend langs de zijlijn. De kosten blijken een bezwaar en veel bedrijven weten niet wat traceerbaarheid zou kunnen opleveren, laat staan hoe te beginnen. Bedrijven die onvoldoende effectief blijken in het beheersen van de voedselveiligheidsrisico's zullen vanuit de retail worden geconfronteerd met verdergaande eisen betreffende traceerbaarheid en transparantie. Door zelf initiatief te nemen en de juiste balans te vinden tussen preventieve en traceerbaarheidsmaatregelen kunnen overhaaste acties in een latere fase worden vermeden. Zo blijven kosten en baten in balans en kunnen zelfs extra voordelen worden behaald.

Traceren is op de eerste plaats een kwestie van organiseren binnen en tussen de schakels van het ketennetwerk. Een integrale aanpak met aandacht voor logistiek, marketing en kwaliteit gebaseerd op strategische afwegingen biedt de meeste kans op succes.

Enkele voorbeelden van best practices

Land	Keten
Australië	Stockyard/OBE Beef is een geïntegreerde keten van gecertificeerd biologisch rundvlees van voerleverancier tot en met retail. Tracering is mogelijk tot individueel dier en batch veevoer met behulp van een DNA-identificatiesysteem.
België	Sanitel is een traceringsysteem dat zich richt op het vastleggen van zoveel mogelijk informatie over de levende dieren. Beltrace richt zich vervolgens op tracering in het slachthuis tot aan de karkassen. Meatranet is een traceringsysteem in ontwikkeling vanaf het slachthuis tot in de winkel. Alle schakels voeden een centrale databank met de ontvangen en verzonden lotnummers van partijen en de relaties ertussen.
Denemarken	Danish Crown is een gesloten keten van varkenshouderijen en slachthuizen met (niet volledig elektronische) terugtracering tot groep van boerenbedrijven inclusief gegevens van dierenartsen.
Duitsland	Weidefleisch Franken GmbH & Co KG is een geïntegreerde keten van gecertificeerd biologisch rundvlees van regionaal georganiseerde boerenbedrijven tot en met retail. Tracering tot individueel dier is mogelijk met behulp van DNA-identificatiesysteem. Het systeem biedt geen inzicht in voer.
Nederland	Nutreco (Nutrace) en Plukon Poultry (Poultrace) zijn geïntegreerde ketens die via state-of-the-art ICT-systemen kunnen traceren tot een groep geleverde dieren, inclusief batch voer. Beide werken aan integratie van dierenartsgegevens en worden beschouwd als internationale trendsetters.
EU Food	Trace ontwikkelt een raamwerk voor het effectief implementeren van traceringsystemen door de hele keten (www.eufoodtrace.org).

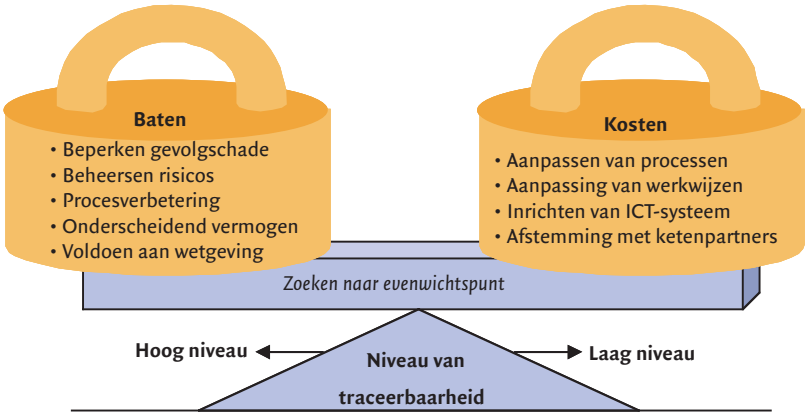

De kosten en baten voor het bepalen van het niveau van traceerbaarheid moeten met elkaar in balans zijn.

Jack van der Vorst, Jan van Beurden en Adrie Beulens

Dr. ir. J.G.A.J. van der Vorst, Rijnconsult en Wageningen UR, 030-2984250, www.rijnconsult.nl, Jack.vanderVorst@rijnconsult.nl, ing. J. van Beu rden, Rijnconsult, prof. ir. A.J.M. Beulens, Wageningen UR.

Dit artikel is grotendeels gebaseerd op het onderzoek Organiseren van Traceren dat vorig jaar door Rijnconsult is uitgevoerd in opdracht van de ministeries van LNV en EZ, aangevuld met recente ervaringen. De samenvatting van dit rapport is te downloaden via de website www.rijnconsult.nl.

Foto: Voorlichtingsbureau Vlees.